

Pr. lect. dr. Gabriel Dorin Pandeles,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie, Galați

TAINA SFÂNTULUI MASLU ÎN LITERATURA PATRISTICĂ

***Abstract:** The mystery of healing the sick during the Sacrament of Holy Unction has its deepest roots in the words of the Saints Apostles and the thaumaturgical practice of the Savior Jesus Christ. Starting from these Gospel words, the Church has respected the commandment concerning the need of healing with “the oil accompanied by prayer”, gradually resulting in the rich form of the current Holy Unction ceremonial. Therefore, I-VIIIth centuries represent an organic development of the first biblical recommendations regarding the healing of the sufferers and, as a result, carrying out the commandment and the apostolic practice.*

There are a series of differences and shades regarding the way of understanding and applying the Sacrament of the Church, even from the first Christian centuries. Nevertheless, one might say that at least during the patristic period, the ceremonial of the Holy Unction has remained largely unitary, both in the East and in the West.

***Keywords:** Holy Unction, Holy Fathers, thaumaturgical practice, healing the sick, ointment, extrema unctio.*

Existența umană fiind presărată cu multe suferințe și boli, a fost de la sine înțeles că omul a căutat vindecarea bolilor sale sufletești și trupești. Izvorul cel nesecat al vindecării este fără îndoială Mântuitorul Iisus Hristos. Cu puterea Sa, sfinții apostoli au vindecat mulți neputincioși, iar mai târziu, Biserica a primit o rânduială specială dedicată vindecării celor suferinzi. Această slujbă este Taina Sfântului Maslu. Taina aceasta a germinat din sămânța cea bună aruncată de Însuși Hristos în lume, iar practica creștină a primelor secole menționează o dezvoltare organică a ei precum și o precizare continuă a sensurilor și semnificațiilor acesteia.

Sfintele Evanghelii abundă de vindecări săvârșite de către Domnul Hristos ori Sfinții Apostoli. Iisus Hristos le dă putere ucenicilor „*asupra duhurilor celor necurate*“ (Marcu 6, 7), pentru ca, mai apoi să observăm

că apostolii scoteau mulți demoni și ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și îi vindecau (Marcu 6, 13). Demn de remarcat este faptul că în timp ce Domnul Hristos vindeca fără a întrebuința uleiul sfințit, apostolii se foloseau de acest aspect material în misiunea lor taumaturgică. Sf. Ap. Iacob este cel care invită pe cel bolnav să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Acesta poate fi considerat sâmburele tainei Sfântului Maslu de mai târziu din Biserică.

Primele mențiuni cu privire la o slujbă specială de vindecare cu untdelemn o găsim la Tertulian, la finele secolului al II-lea sau cel mai târziu la începutul secolului al III-lea. În lucrarea *Ad Scapulam* (IV, 5), autorul afirmă că un creștin, Proculus, a uns cu untdelemn pe tatăl împăratului Antonin Piul care era păgân, spre vindecare. Acest aspect certifică faptul că Biserica primară săvârșea un ritual dedicat bolnavilor, iar untdelemnul era considerat materia esențială a tainei.

Canoanele lui Ipolit Romanul au unele informații referitoare la binecuvântarea pe care o primește untdelemnul în Joia cea mare, acesta fiind destinat exclusiv celor bolnavi pe tot parcursul anului¹.

O scriere apocrifă precum *Testamentum Domini*, lucrare scrisă cel mai probabil la finele secolului al V-lea, conține unele precizări interesante legate de săvârșirea acestei taine. Untdelemnul se sfințea de către preot care așeza vasul cu ulei lângă Jertfelnicul liturgic, arătând astfel legătura directă între Jertfa euharistică și vindecarea celor bolnavi.

Tradiția Apostolică, redactată probabil pe la jumătatea sau finele secolului al III-lea cere episcopului să sfințească *untdelemnul mistic al lucrării harului Duhului Sfânt*. Totodată se face distincția clară între acest untdelemn mistic și cel exorcizat de orice duhuri rele. Un diacon va purta la dreapta episcopului untdelemnul mistic, în timp ce un alt diacon va purta la stânga untdelemnul exorcizat. Episcopul este cel care va folosi aceste două tipuri de untdelemn în cadrul ceremoniei botezului, în modul în care se prevede de către rânduiala respectivă. În afara acestora, mai este menționat un alt tip de untdelemn, anume cel destinat bolnavilor. Acesta este sfințit în Joia cea Mare fiind destinat exclusiv celor neputincioși.

1. Antoine Malvy, *L'onction des malades dans les canons de Hyppolyte et les documents apparentes*, dans „Recherches des sciences religieuses“, VIII (1971), p. 519-522.

Poate cel mai interesant document este Evhologhionul episcopului Serapion de Thmuis, din sec. V. Una dintre rugăciunile rostite asupra untdelemnului era cuprinsă în chiar textul jertfei euharistice: „*Peste untdelemnul și apa aduse ca jertfă binecuvântăm în numele Unicului Tău Fiu Iisus Hristos aceste creații; Fie ca numele Celui care a suferit a fost răstignit și a înviat, care stă de-a dreapta Tatălui cel Fără de început să fie peste apa aceasta și peste untdelemnul acesta. Dă Doamne acestora putere vindecătoare astfel încât orice febră, orice demon și orice boală să dispară prin folosirea băuturii și ungerii acesteia, pentru ca acestea să devină un leac vindecător, un leac cu adevărat sfânt, folosit de creaturile Tale, în numele Unicului Tău Fiu Iisus Hristos prin care Ție ți se cuvine mărirea și puterea în Duhul Sfânt în vecii vecilor, amin*“².

O altă rugăciune distinctă, dedicată tot celor bolnavi, cere ca să poruncească Dumnezeu *ca bolile să se depărteze iar bolnavii să se ridice*³. Este evident că în acest caz nu este vorba despre Sfântul Maslu, ci despre folosirea unor vase cu apă și untdelemn puse dinaintea episcopului, cel care le binecuvintează și apoi le încredințează credincioșilor spre folosire. Cu acestea erau stropite casele și se ungeau bolnavii spre însănătoșire și alungarea demonilor. Același părinte Serapion vorbește și despre sfântul Maslu care se făcea pentru iertarea păcatelor și pentru însănătoșirea trupului⁴.

Constituțiile Apostolice ne prezintă o practică similară existentă în Siria la începutul secolului al V-lea. Episcopul binecuvântează apa sau untdelemnul rostind următoarele cuvinte: „*Doamne Savaot, Dumnezeul virtuților, Creator al apelor și Cel care răspândești untdelemnul, Mult Milostive Iubitor de oameni, care ai dat apa spre a fi băută și spre spălare, iar untdelemnul spre ungere*“⁵...

În *Sacramentalium*-ul papei Ghelasie și al papei Grigorie cel Mare există o altă formulă de sfințire a untdelemnului: „*Din înălțimea cerului Tău sfânt trimite Doamne Duhul Tău cel Sfânt, Mângâietorul, peste aceas-*

2. *Dictionnaire d'Archeologie chretienne et de Liturgie*, Paris, 1925, tom 5, Leclercq, coll. 1031.

3. D. Apostolina, *Evhologhionul lui Serapion de Thmuis*, teză de licență, București, 1936, p. 34.

4. Drd. Radu Mihai, *Evhologhionul lui Serapion de Thmuis, ca document pentru istoria cultului creștin (sec. IV)*, în G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 85.

5. Constituțiile Apostolice, I, VIII, cap. 29.

*tă grăsime de măslin, pe care tu ai binevoit să o scoți din acest pom puternic spre a da sănătate trupului nostru ca prin sfânta Ta binecuvântare să se facă oricui se va unge din el ori îl va gusta sau îl va atinge de trup, un leac pentru trup și pentru suflet, să alunge din trup orice durere slăbiciune sau boală*⁶.

Papa Inocențiu I în epistola XXV, cap. 8 adresată lui Eugubinus consideră Maslul ca făcând parte dintre slujbele numite sacramente. Prin urmare, acest sacrament se putea oferi nu doar muribunzilor, ci tuturor celor bolnavi. Sfințirea acestui untdelemn se făcea de către episcop sau preoți, iar ungera putea fi făcută chiar de către credincioșii laici. Aluzii mai mult sau mai puțin discrete referitoare la practica ungerii cu untdelemn sfințit în speranța vindecării se pot constata și la sf. Irineu al Lyonului ca și la Origen. Acesta din urmă este de părere că alături de pocăință, Maslul are mai cu seamă puterea iertării păcatelor, și de aceea îl recomandă mai ales penitenților⁷. Despre folosirea untdelemnului ca materie a Tainei, Origen spune astfel: „*Fiecare suflet are trebuință de untdelemnul milostivirii divine, și nimeni nu poate părăsi această viață dacă nu are cu el untdelemnul îndurării cerești*”⁸.

Sfântul Policarp, episcopul Smirnei, afirmă că una din atribuțiile preoților este și aceea de a vizita bolnavii: „*Preoții trebuie să fie compătitori, miloși față de toți, să aducă pe drumul cel drept pe cei rătăciți, să viziteze pe cei bolnavi, să nu neglijeze pe orfan și pe sărac*”⁹.

Sfântul Irineu de Lyon atestă practica punerii mâinilor peste bolnavi, practică de sorginte biblică, destinată vindecării bolnavilor, dar diferită de tradiția primirii Duhului Sfânt prin taina hirotoniei¹⁰. Eusebiu de Cezareea amintește despre puterea vindecătoare a Domnului Hristos, care alungă orice boală și orice beteșug și orice suferință¹¹. Dacă Sfântul Ambrozie al

6. Antoine Chavasse, *Etudes sur l'onction des infirmes, dans l'Eglise du III-eme au XI-eme siecle*, Lyon, Librairie de Sacre Coeur, 1942, p. 40.

7. Origen, *Contra lui Cels*, col. P.S.B., vol. 9, cap. 58, E.I.B.M.B.O.R., București, p. 554.

8. *Ibidem*, cap. II, 2.

9. Sf. Policarp al Smirnei, *Epistola către filipeni*, trad. pr. D. Fecioru, col. P.S.B., vol. I, E.I.B.M.B.O.R., București, 1979, p. 210.

10. Irenee de Lyon, *Adversus Haereses*, col. „Sources Chretiennes”, vol. 294, Cerf, Paris, p. 340.

11. Eusebiu de Cezareea, *Despre Viața lui Constantin*, col. P.S.B., vol. 14, p. 235.

Mediolanului vede Taina Sfântului Maslu ca o veritabilă speranță de însănătoșire a bolnavilor, fericitul Augustin o consideră o ultimă mângâiere a bolnavului înainte de trecerea în viața cea veșnică. Tradiția aceasta, observată în lucrarea *De poenitentia* a Fericitului Augustin, a generat treptat ceea ce în lumea catolică se numește „extrema unctio“, o ungere cu sfântul untdelemn spre iertarea păcatelor, dar nu în chip special spre însănătoșire și spre viață. Aceasta constituie doar una dintre diferențele care există între cele două mari confesiuni, ortodoxă și respectiv catolică, diferență care se pare că a pornit încă din secolul al IV-lea.

Sfântul Vasile cel Mare a redactat una dintre rugăciunile care se rostesc la Sf. Maslu, cea de-a șasea în ordinea rostirii lor.

În spațiul de limbă latină se pot observa o serie de alte mărturii cu privire la Taina Sfântului Maslu. Astfel, Cesarie de Arles, vorbește despre maslu în patru din predicile sale: 13, 50, 52 și 184. O mărturie mai elocventă oferă Beda Venerabilul, mare teolog al lumii anglo-saxone de la cumpăna secolelor VII-VIII. În comentariul la Evanghelia după Matei, el face o serie de precizări interesante privind modul cum era înțeleasă această taină în Irlanda și în general în insulele britanice: *obiceiul acesta al sfintei Biserici este poruncă a Apostolilor ce constă în ungerea celor pose-dați de duhurile cele rele sau a oricăror bolnavi cu untdelemn sfințit prin binecuvântarea episcopului*¹². Trebuie remarcată aici convingerea clerului irlandez privind originea apostolică a practicii săvârșirii Sfântul Maslu.

În spațiul vorbitor de limbă siriacă există, de asemenea, o serie de mărturii privind administrarea Tainei Sfântului Maslu. Afraate Persanul așază maslul între sfintele taine ale Bisericii, alături de cea a Botezului și a Mirungerii. Discuția despre numărul exact al Tainelor Bisericii și care sunt acestea au generat dezbateri până târziu în secolul al XIV-lea, iar acest lucru nu face obiectul studiului de față, și de aceea nu se va insista pe acest aspect. Afraate atribuie untdelemnului desăvârșirea creștinilor, a preoților, a regilor sau a profeților, dar și *vindecare a celor bolnavi*¹³.

Sfântul Efreem Sirul se referă la Maslu în cel puțin două texte ale sale. În cuvântarea 46 intitulată *Contra ereticilor*, el afirmă: *cei bolnavi cărora le*

12. Beda Venerabilul, *Comentariu la Evanghelia după Matei*, P.L., vol. 92, col. 188B.

13. Aphraate Le Sage, *Exposes, Conference nr. XXIII*, dans col. „Sources Chretiennes“, vol. 359, Ed. Cerf, Paris, 1989, p.881.

*lipsesc lecurile medicului cheamă la ei pe cei care au datoriat să-i viziteze și care se roagă pentru ei. Unul dintre aceștia suflă spre cel suferind, altul îl unge cu untdelemn în semnul sfintei cruci*¹⁴. Este interesant de observat folosirea untdelemnului și semnul sfintei cruci în ritualul Tainei Sfântului Maslu.

În imnul 73 din Poeme Nisibene Sfântul Efrem spune: *însemnați cu semnul crucii pe cei ce mor dintre voi ca ei să biruie cea de a doua moarte*¹⁵. După cum s-a observat, această practică a ungerii cu untdelemn era, de regulă, urmată pentru muribunzi și de închipuirea semnului sfintei cruci peste trupurile lor.

Episcopul Victor al Antiohiei afirmă că untdelemnul care este folosit pentru ungere înseamnă *mila lui Dumnezeu, vindecare de boli și luminarea inimii*¹⁶. Ideea de luminare prin untdelemn, des invocată de părinții sirieni, are ca reper faptul că untdelemnul din măslin era folosit atât pentru iluminarea interioarelor caselor lor, prin aceea că se umpleau lămpile cu acesta, dar și ca medicament și hrană de fiecare zi. Isaac al Antiohiei precum și Raboula de Edessa fac și ei o serie de referiri tangențiale la practica ungerii cu untdelemn spre însănătoșirea celor bolnavi.

În concluzie, se poate spune că practica maslului își are rădăcinile cele mai profunde în cuvintele Apostolilor și practica taumaturgică a Mântuitorului Iisus Hristos. Pornind de la acești muguri evanghelici, Biserica a păstrat cu sfințenia această poruncă referitoare la nevoia vindecării prin untdelemn însoțit de rugăciune, dând treptat forma bogată a rânduielii actuale a Sfântului Maslu. Secolele I-VIII reprezintă așadar o dezvoltare organică a primelor îndemnuri de factură biblică referitoare la vindecarea celor suferinzi și, prin urmare, o plinire a poruncii și practicii apostolice.

O serie de diferențe, de nuanțări sunt evidente încă din primele secole creștine în ceea ce privește modul de înțelegere și de aplicare a acestei Taine a Bisericii. Cu toate acestea, se poate spune că, cel puțin pe perioada patristică, rânduiala săvârșirii Sfântului Maslu a rămas, în linii mari, unitară și neîntreruptă.

14. C. Rouch, *Extreme Onction du I au IX-eme siecle*, dans „Dictionnaire de Theologie Catholique“, coll. 1937.

15. *Ibidem*, 1938.

16. *Ibidem*, col. 1960.